

ressò mont-roigenc

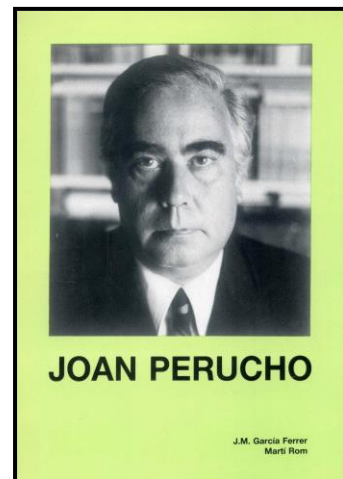
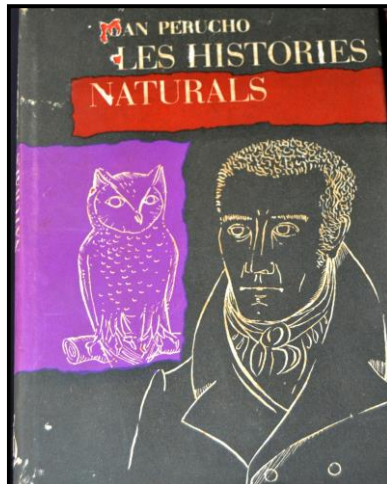
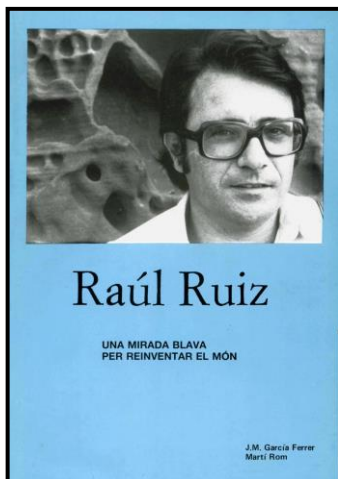
UNA CRÒNICA DELS PRATS DELS ANYS CINQUANTA I SEIXANTA (i 7)

Martí Rom

www.martirom.cat

01-04-2024

També, cap a finals dels seixanta, fou quan va aparèixer per la “Garbinada”, a “cal Sanromà”, el Raúl Ruiz¹, el que seria més endavant el marit de la Mercè, la filla gran. Estudiaven junts Filosofia i Lletres. Tot i que era uns tres anys més gran que jo, de seguida ens vàrem fer amics. Iniciàvem conjuntament un interessant camí cultural. Jo tenia uns divuit o dinou anys. Em va fer llegir dos llibres que serien cabdals. Un és “Cien años de soledad” (1967) de Gabriel García Márquez. “*Muchos años después, frente al pelotón de fusilamiento, el coronel Aureliano Buendía había de recordar aquella tarde remota en que su padre lo llevó a conocer el hielo...*”. Aquell món màgic de Macondo em va fascinar. Tant és així, que deia que quan tingués una filla li posaria de nom Amaranta.

L'altre llibre fou “Les històries naturals” (1960) de Joan Perucho². Em va captivar aquella narració que succeïa en gran part a Pratdip, a tocar de Mont-roig. A l'Antoni de Montpalau i l'Onofre de Dip els vaig incorporar als meus personatges mítics de ficció. La trama es centrava a Pratdip, on hi vivia un vampir de nom Onofre de Dip que, passats els segles, s'acabaria convertint en bandoler carlí durant la Primera Guerra

---

¹ “Raúl Ruiz: Cercant camins de llum”, “Rocabruna: un cicle inexistent, un poble increïblement versemblant” i “Però, Rocabruna viu! (Crònica d'un gra d'arena)” del llibre “Mont-roig: esberles d'un mosaic esbocinat” (Arola Editors, 2019), pàg. 593, 597 i 611. Prèviament els havia publicat a “**Ressò mont-roigenc**” núm. 12, pàg. 14 (1r trim. 1985), núm. 27, pàg. 25 (4t trim. 1988) i núm. 22, pàg. 2 (3r trim. 1987).

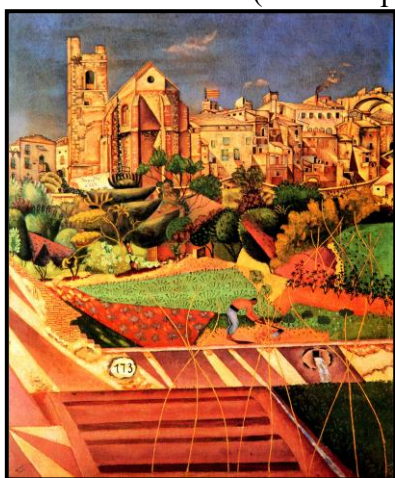
També el llibre “Raúl Ruiz: una mirada blava per reinventar el món” de J. M. García Ferrer i Martí Rom (Associació / Col·legi d'Enginyers, 1988).

² Casualment, tant Raúl Ruiz com Joan Perucho foren dos dels personatges a qui vàrem dedicar un llibre i un documental, amb el company Juan Manuel García Ferrer en el projecte “Personatges de la Cultura Catalana” del “Cine Club Associació d'Enginyers”. Raúl Ruiz fou el 1988 i Joan Perucho el 1991.

Carlina (del 1833 al 1840). Aquest, adquiria la forma d'un "dip", una mena de llop ferotge, àvid de sang. Per això aquell poble era realment el "Prat" del "dip". Aquest temor al "dip" deu ser el que fa que a Mont-roig, tota la vida, no anomenessin "Pratdip" sinó tan sols el "Prat". Com a mínim és versemblant! (fins i tot la gent de Pratedip diuen que són del Prat, no pas de Pratedip!!).

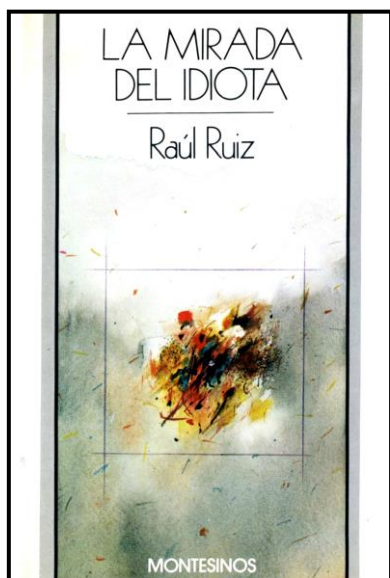
Amb el Raúl Ruiz, un camí celeste se m'obrí vers aquell territori gairebé ignot per a mi, fins aleshores, de la cultura. De les moltes vessants de la cultura. Un mestratge.

Al cap d'uns anys es varen fer un xalet a les Pobles, entre la carretera nacional i la via del tren, a uns dos-cents metres més enllà de la "Caseta del rellotge" anant cap a Cambrils. En aquell xalet vàrem passar amb la Glòria i la Mercè hores i hores de conversa sobre múltiples temes culturals. Saltàvem de Joan Perucho a Leonardo Sciascia, de Hitchcock als clàssics del cinema rus, de René Magritte a Joan Miró, de Pasolini a Pasolini (de l'escriptor al cineasta). Reflexionaven sobre la repetida presència

del doble en els llibres de Jorge Luis Borges, sobre el transitar (artístic) per la difusa frontera entre la realitat quotidiana i la ficció narrativa. Jo li parlava del Mont-roig antic que havia viscut de primera mà gràcies als meus avis Cisquet i Dolors, des de la llunyania de Barcelona. Aquest Mont-roig va suggerir la "Rocabruna" del Raúl. Hi havíem anat a mitja tarda. Sopàvem i se'ns feia de nit.

Parlàvem molt de Joan Miró. El camí de la "Caseta del rellotge" cap a la mar que usaven el Raúl i la Mercè per anar a la platja era el mateix que feia Miró quaranta o cinquanta anys enrere. A mi ja em tenia captivat aquell número "173" que a la manera d'una placa de carrer hi ha en el seu quadre "Mont-roig: poble i església" (1919)³. Mentre, el monòton so dels grills ens envoltava en aquelles hores de la nit.

Mont-roig, Rocabruna, Miró... eren temes que el Raúl bullia a foc lent. El 1980 va publicar a la revista "Nueva Lente" (on jo també hi col·laborava) una meravellosa narració: "Martí, Miró, Mont-roig: la Constel·lació n. 24", dedicada al meu documental "D'un roig encès: Miró i Mont-roig" (1979). Més tard, el va incorporar en el llibre "La mirada del idiota"⁴. El text duia la dedicatòria: "Para Mont-roig, para Miró, para Martí Rom... desde Golconda". També em va dedicar el llibre: "Este libro no podía estar dedicado más que a Martí Rom".

El Raúl, manllevant un text de Pasolini, deia que vivíem en el temps de la "desaparició de les lluernes" fruit d'un procés brutal d'industrialització descontrolada. En aquelles nits al xalet de Les Pobles difícilment veiem lluernes, cuques de llum. Pasolini tenia raó.

³ "Miró i els números" del llibre "Miroia Miró Mont-roig" (Arola Editors, 2023), pàg. 179.

⁴ "La mirada del idiota (Montesinos Editor, 1984).

Estàvem en aquells dolços moments quan la nit no té hores, quan acabes de foragitar lluny, molt lluny, aquell primer i inoportú embat de son.

L'estiu s'anava acabant. Al setembre, després de la verema, era el moment de menjar pa torrat amb tomàquet i un parell d'arengades fregides, acompanyant-ho amb raïm moscatell i amb glops d'aigua ben freda, els grans ho feien amb vi. Era exquisit aquell contrast de l'arengada salada amb el raïm. A les arengades se les anomenava col·loquialment "guàrdies civils" perquè generalment es menjaven de dues en dues, com la "parella" de la guàrdia civil.

Unes setmanes després s'iniciava la collita de la garrofa. Jo també hi ajudava. Aleshores per fer la garrofa calia un o dos homes ("homens" deien a Mont-roig) amb llargues canyes per picar i fer-les caure a terra i unes quantes persones agenollades a terra recollint-les. Per fer-ho fàcil es posaven unes quantes borrasses a terra al voltant de l'arbre. Sempre em tocava recollir-les de terra. Sovint hi havia algun bronquinós que picava damunt teu per fer que et caigués, sense adonar-te'n, al cap.

Era també el moment d'ensulfatar (*ensulfatar* a Mont-roig) els pins del terreny que anava fins la via del tren. Aquells pins plantats joves s'havien fet grans i lluien, però a la tardor i hivern s'hi feien bosses de processonària. Aquest cuc es molt perillós. Bé, més que el cuc en si, que també, la bossa feta de fulles de pi i envoltada per un tel que era el seu niu. El pare havia intentat colpejar-ne una amb un pal llarg i li va caure aquella pols al damunt. Part li va anar a un ull. El metge va dir que l'havia salvat de miracle. Les processonàries a l'hivern baixaven del pi i, una rere l'altra, hi feien una llarga "processó" (d'aquí el seu nom).

La senyora Maria Sanromà deia "mira que són dolentes que els hi diuen pasionaries", equivocant-se de nom i fent referència a la mítica líder comunista dels temps de la Guerra Civil (i posteriors), a la Dolores Ibárruri coneguda com "Pasionaria". Doncs, jo omplia del líquid apropiat la màquina d'ensulfatar, em vestia prou ben tapat de dalt a baix i em posava una gorra i ulleres i, som-hi! a matar "comunistes". Ho vaig fer molts anys.

De xiquet, al voltant dels deu anys, aquella contrada dels Prats sols era un territori on jugaves i et banyaves. Passats uns anys el comences a copsar com un "paisatge", un espai que ja no sols veus (d'una manera genèrica) sinó que inicias mirar-lo, a percebre els seus components i en el seu conjunt. L'acabes "mirant". Aleshores, ja com a "paisatge", et genera una impressió vivencial, un cert plaer sensorial, potser fins i tot cultural. T'hi sents lligat per una relació que va més enllà d'entendre-ho com un espai de natura. Potser el meu paisatge era aquella vista, des de la terrassa de casa, dels Prats i, al fons, la mar.

Aquells arbres fruiters que el pare havia plantat als Prats s'havien fet prou grans com per donar-nos préssecs i pomes. Hi havia un parell de pomeres que donaven unes pomes especials; també n'hi havia de normals. Eren unes pomes de color verd que semblaven parcialment gelades. Quan mossegaves la part gelada tenia un sabor especial, no per gustoses, doncs tenien poc sabor, sinó per la textura que tenien. Feia goig aquell terreny ple d'arbres. Hi havia tres fileres que avançaven cap a la platja i cada una d'elles amb uns deu arbres. El verd omplia aquell terreny. Al final, a tocar de la platja, hi veies aquell verd fosc de les tres esplèndides figueres.

Eren magnífiques. Donaven una gran ombra i el que es més digne de lloar, unes figues boníssimes. Les dues dels extrems donaven aquelles dolcíssimes figues negres i la del mig aquella verda (que crec que es diu “coll de dama”). En feien moltes, no ens les acabàvem. Era un autèntic plaer, al pujar de la mar, aturar-se, doncs ja tenies una certa gana, abans de dinar, i menjar algunes figues. Molts anys després, cap a inicis dels dos mil, un hivern va entrar aigua de la mar i les va matar.

El tiet Diego (Giménez García, casat amb Pilar Capafons Ferratjes) afirmava que, si plantaves una figuera el dia de Sant Joan, aquesta et donaria alguna figa aquell mateix any. Era una creença popular dels pagesos.

Darrere les figueres hi havia una renglera de canyes fent barrera amb la platja que, amb el pas del temps, es van anar fent cada cop més espesses i més extenses cap als costats. Eren d'un verd quasi brillant que feien de frontera natural amb la immensitat del blau de la mar (blavós i amb onades petites si feia garbí o intens, quasi fosc, i pla, sense cap onada, si hi dominava el serè, el mestral). I al seu damunt aquell cel blavós, a vegades amb algun núvol (per fer bonic).

La mar. El mar. En algun moment em recorda aquella que descriu Joan Maragall (1909):

“Avui el mar té vint-i-vuit colors,
i tot està revolt, el cel i l'aigua:
el cel brillant i blau; el vent, furiós.
Hi escotona els núvols i els empaita.
Fa voleiar banderes i blancors,
retorç i esbullia els arbres amb gran sanya:
tot són crits i sorolls i lluentors,
amb un fresseig i un bellugueig que espanta”.

A la vora de la platja, després del canyar, hi havia atzavares, aquelles plantes feréstegues plenes de punxes. A l'inici de l'estiu, quan li corresponia, quan era el seu moment, florien els seus pals de ballarí, aquella tija que s'enlaira dos o tres metres cap amunt. De les seves petites branques horitzontals, situades a dalt de tot, neixen grups de flors d'un captivador color groc verdós. Sols floreix un cop a la vida, quan està apunt de morir. Ha viscut uns vint-i-cinc anys. D'aquelles flors cauran al terra les llavors que permetran l'inici d'un nou cicle vital. Naixeran d'altres atzavares. Aquestes atzavares de

la platja tenen les fulles d'un color verd tirant a gris. Són lletges comparades amb aquelles de jardí de color verd potent i ribetejades de groc.

Aquest “paisatge real”, els meus Prats de xiquet, pràcticament ha desaparegut. Ja sols em queda el “paisatge mental”, recordant aquell que vaig gaudir durant tants anys.

A finals de setembre sempre hi havia fortes tempestes de pluja i aleshores baixaven els barrancs, per exemple el de Rifà. La mar s'enterbolia, s'estenien capes de color marró al voltant de la desembocadura dels barrancs a la mar i s'allargassaven segons la direcció del vent. Si, a més, era un dels dies del furient serè (mestral), aleshores el contrast del blau intens de la mar, absolutament plana sense cap onada, amb el marró de l'aigua dels barrancs, produïa un enorme xoc visual. Si hi havia una llevantada, els pescadors de Cambrils pescaven, mar endins, aquelles avellanes que havien baixat pels barrancs, arrossegades pels forts aiguats, des de Montbrió o Riudoms. També, el fort onatge les escampava amb desori per la platja a la manera d'unes constel·lacions mironianes.

A casa, després de la garrofa, pujàvem a la Festa Major, per Sant Miquel (29 de setembre). Quan era més xiquet a la casa del carrer d'Amunt núm. 15, que havia estat dels pares de l'àvia Dolors (Josep Ferratjes Munté i Dolors Tost Boronat). L'avi havia comprar la casa del costat, el núm. 17 (“cal Claro”, crec que era de Colldejou), i pensava ajuntar les dues cases. Per altre banda, l'àvia Dolors frisava per tenir una casa al poble el més a prop possible de la granja avícola, on vivia el seu germà, el tiet Josep (actualment Agustí Sardà núm. 51). La solució fou vendre aquelles dues cases del carrer d'Amunt i tenir l'oportunitat de comprar una d'aquelles dites “cases barates” que hi ha a la vorera del davant. Fou la núm. 80. Era l'octubre de 1968.

A dalt, sobresortint, es pot veure la cabina de projecció

Projector Ossa

Amb el pare, el “Josep Panadero” (també dit “Panadero petit”), per la Festa Major, pujava a la cabina de projecció del “Cine Martí”. Hi trobava l'entranyable Jaume Olivé Sabaté (dit “Patol”). Ell, que era fuster de professió, sempre fou qui “tirava el cine”, era el projeccionista. Quan, molts anys després, vaig veure la pel·lícula “Cinema Paradiso” (1988), de Giuseppe Tornatore, vaig pensar que jo era un altre, com segurament n'hi ha

molts escampats pel món, Totó; aquell xiquet que fa companyia a l'Alfredo en una cabina d'un poble sicilià.

Recordo com el "Patol", amb la seva natural bonhomia, enganxava amb "cel·lo" la cua d'un rotlle amb l'inici del següent, amb part de pel·lícula caient a terra. Era el mètode. Com obria la porta metàl·lica del costat del projector per apropar els carbons perquè generessin l'arc voltaic que, incidint en els fotogrames que passaven de pressa per davant de l'obturador, llençaven el feix de llum a la pantalla de la sala i, el que és més meravellós, creaven imatges en moviment que ens duïen a paisatges rurals o de ciutats mai vistos, històries personals o col·lectives interessants, atractives. Era una finestra a mons desconeguts. En cinema anava més enllà dels llibres i les seves il·lustracions o fotografies. Ha estat l'art del segle XX.

Uns dies al poble, al carrer d'Amunt núm. 15 o més tard a la "casa barata" d'Agustí Sardà núm. 80, gaudint de la Festa Major, i després cap a Barcelona a començar el nou curs acadèmic, ja fos el batxillerat al col·legi o posteriorment a l'Escola d'Enginyers. Això fou una constant anys i anys.

Deixava enrere, sovint, aquells alts plomells blancs que culminen els canyars de la vora de la platja. Quan són alts els pagesos saben que el proper hivern serà fred. També aquells pals de ballarí de les atzavares de la vora de l'estimada platja dels Prats. Quan un estiu és esplendorós de pals de ballarí els pagesos diuen que és un bon presagi. Al seu voltant s'hi concentren eixams de mosquits i això farà que a la tardor hi hagi una bona collita d'olives. Saviesa.

Fins aquí uns records personals, viscuts amb d'altres, d'un indret que ja sols existeix a la ment d'uns pocs. Citava a l'inici d'aquesta sèrie de textos a Rainer Maria Rilke (1875-1926): "La veritable pàtria de l'home és la infantesa". En el meu cas no és exactament la infantesa, sinó l'estada dels tres mesos de vacances escolars a Mont-roig, als Prats, en aquell "Casal Miramar".